

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

En man och hans äpplen

En fallstudie av Carl Strömbergs äppelträdgård

Agnes Svensson

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen med huvudområdet kulturvård med inriktning mot trädgårdens hantverk

2024, 180 hp

Grundnivå

En man och hans äpplen

En fallstudie av Carl Strömbergs äppelträdgård

Agnes Svensson

Handledare: Maria Löfgren
Kandidatuppsats, 15 hp
Trädgårdens och Landskapsvårdens hantverk, inriktning trädgårdens hantverk

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för kulturvård

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Tel +46 31 786 47 00
conservation@conservation.gu.se

Bachelor of Science in Conservation, with major in Garden and Landscape Crafts, 180 hec
Graduating thesis, 2024

By: Agnes Svensson

Mentor: Maria Löfgren

Titel in original language: En man och hans äpplen – en fallstudie av Carl Strömbergs äppelträdgård

Language of text: Swedish

Number of pages: 32

Keywords: Fruktodling, Pomologi, Äppelträd, Äppelodling, Trädgårdshistoria.

A man and his apples – a case study about Carl Strömbergs äppelträdgård

ABSTRACT

This bachelor's thesis studies Carl Strömbergs äppelträdgård, a private garden consisting of a large number of apple trees and varieties. The garden is located outside Örebro, in Närke, and is owned by a unit owner association whose goal is to preserve and determine the varieties. Through interviews, articles, site visits and documents from Carl Strömberg, the purpose have been to get an understanding of who Carl Strömberg was, how he collected the apple varieties and how that process was affected by the climate amongst apple growing and pomology during that time. This study also looks at the value of the garden and how today's owners take on the challenges of the constant change that is green heritage. First I take a look at apple growing and pomology in general in Sweden, from 1800-century to today, to then look at Carl Strömbergs connections and approach to getting scions.

The results show that there was a decline in apple varieties in trade the decades following the 1930's. Carl was active in getting scions from early 1950's to at least the 1980's. He had contact with several apple experts and facilities and got most of his scions from the plant breeding station Balsgård. The varieties in Strömbergs garden are considered somewhat unusual, with local varieties from Sweden to foreign varieties, with a lot of his varieties not yet described in Sweden. The exact amount of varieties he grafted in the garden is unknown.

Förord

Äpplet faller inte långt från trädet.

Både min mamma och pappa har jobbat inom trädgårdsbranschen och haft ett stort trädgårdsintresse under min uppväxt. Strax innan jag föddes köpte mina föräldrar Carl Strömbergs äppelträdgård. De var intresserade av fruktträd och ville inte att trädgården hamnade i fel händer efter Carls bortgång. Som mitt arbete kommer berätta så sålde de sedan trädgården till en förening 2004, förmodligen nöjda över att trädgården nu var i goda händer.

2010 gick pappa bort, och nu 2024 är jag snart examinerad trädgårdsmästare och mitt examensarbete kom att handla om trädgården som jag besökte som barn och som pappa värnade så om. Givetvis gör det mig mycket sorgsen att han inte är här idag för att vara delaktig i processen och själv berätta det han visste om Carl och trädgården. Men jag kan inte låta bli att känna en liten ”cirkeln är sluten”-känsla, även om arbetet med trädgården är långt ifrån klart.

Jag vill därför börja med att tacka pappa, för att du ofta tog beslut med hjärtat och troligen var köpet av Carl Strömbergs trädgård just ett sådant beslut. Och mamma, för att du alltid involverat mig i trädgårdsarbete, vilket tillslut gjorde att jag förstod att det är med fingrarna i jorden jag hör hemma.

Ett mycket stort tack till Christer Sandberg, för allt ditt driv med trädgården som smittar av sig. Det här arbetet hade inte varit möjligt utan all den tid och spännande information du gett mig.

Tack till Görel Kristina Näslund och Gullmar Henäng för vårt fina samtal och den goda äppelkakan!

Ett stort tack till min handledare Maria Löfgren, för din ovärderliga hjälp. Din uppmuntran, kunskap och ditt stora intresse har gjort detta arbete möjligt.

Tack till min klass för vår varma gemenskap och den enorma inspiration och hjälpsamma input ni alltid ger. Slutligen, tack till min sambo Jesper Sundell för stöd och pepp när jag behövt det som mest.

Agnes Svensson
Skövde, mars 2024

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	9
1.1 BAKGRUND	9
1.2 PROBLEMFÖRMULERING OCH MÅL	10
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	10
1.4 AVGRÄNSNINGAR	10
1.5 METOD OCH MATERIAL	11
1.6 FORSKNING OCH TILLÄMPNINGSLÄGE	12
1.7 TEORETISKT RAMVERK	13
1.8 KÄLLKRITIK	13
2. RESULTAT	14
2.1 POMOLOGI, ODLING OCH VÄXTFÖRÄDLING AV ÄPPLE I SVERIGE	14
1800 - TIDIGT 1900, ÖKNING AV FRUKTODLING	14
MINSKNING AV SORTMÅNGFALDEN	15
SVERIGES POMOLOGISKA FÖRENING	15
ÄPPELFÖRÄDLING OCH KLONARKIV	16
KORT OM YMPNING OCH GRUNDSTAMMAR	16
2.2 CARL STRÖMBERG	17
2.3 ÄPPELTRÄDGÅRDEN	17
CARLS KONTAKTER	18
ÄPPELSORTERNA	19
CARLS ARBETE I TRÄDGÅRDEN	21
2.4 TRÄDGÅRDEN IDAG OCH DESS FÖRVALTARE	22
FÖRENINGEN BLIR TILL	22
TRÄDEN OCH SORTBESTÄMNINGEN	22
MÅL OCH FRAMTIDEN I TRÄDGÅRDEN	23
2.5 TRÄDGÅRDENS VÄRDE	24
VÄRDERING UTIFRÅN MODELL	25
SÄRSKILT SKYDDSVÄRDA TRÄD	26
3. DISKUSSIONER OCH SLUTSATSER	26
4. SAMMANFATTNING	29
5. KÄLLFÖRTÄCKNING	30
5.1 TRYCKTA KÄLLOR	30
5.2 ELEKTRONISKA KÄLLOR	31
5.3 FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING	32
6. BILAGOR	33

1. Inledning

1.1 Bakgrund

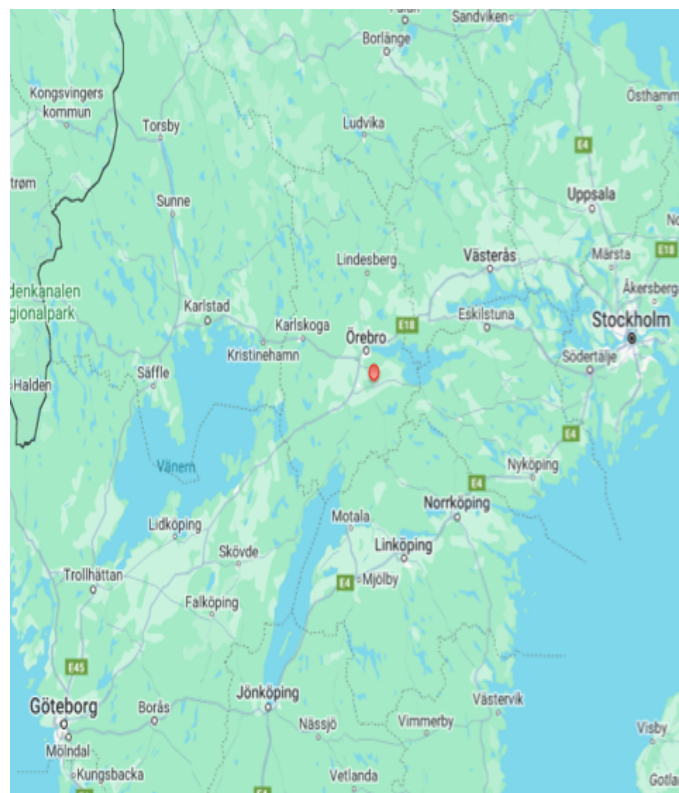
Strax sydost om Örebro, i samhället Hidingsta, ligger fastighet 1:21 med tillhörande trädgård som idag kallas Carl Strömbergs äppelträdgård (se figur 1 och 2). Sedan 2004 ägs trädgården av en andelsägarförening med samma namn. Carl Strömbergs äppelträdgård är en ekonomisk förening och andelsägarna är både privatpersoner, Almby-Norrbyås hembygdsförening och Hushållningssällskapet i Norrbyås-Gällersta. Min kontakt med föreningen har varit via Christer Sandberg, medlem och aktiv i arbetet med trädgården, samt ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Trädgården är inte mycket större än en vanlig villaträdgård, ca 2000 kvm, men här växer idag ca 120 träd med

närmare 200 sorters äpplen. Föreningen köpte trädgården i syfte att bevara den samt sortbestämma alla äpplen, men än idag är det arbetet inte färdigställt (Landsbygden 2021).

Mannen som skapade trädgården, Carl Strömberg (1903-1995), flyttade till tomten 1950 och ympade in hundratals sorters äpplen fram till sin bortgång 1995. Många har fascinerats av historien om Carl Strömberg, men också av det pomologiska värde han skapat i trädgården.

Min personliga koppling till trädgården är att mina föräldrar, Christer Svensson och Irén Hultman, flyttade in i huset bredvid 1989, och kom att hjälpa Carl med diverse saker under hans sista år i livet. De köpte sedan tomten av dödsboet, eftersom de var intresserade av fruktträd och ville att de skulle bevaras. 2004 sålde de vidare till föreningen som äger idag, då de inte hade tid att sköta den på egen hand. Jag själv är uppvuxen i närheten av trädgården, men det är först nu när mitt eget äppelintresse väckts i samband med mina studier, som jag besöker trädgården igen.

I närheten av trädgården, på motsatt sida vägen, hade jag hört att det ska anläggas en ny, stor testodling av äpplen, och det var min nyfikenhet kring den odlingen som gjorde att jag åter

Figur 1. Röd markering visar vart trädgården ligger. Google maps.

Figur 2. Blå linjer markerar ungefärlig tomtgräns. Google maps.

fick upp ögonen för denna plats.

Carls äppelintresse har lett till skapandet av en plats där många äppelintresserade har mötts, njutit av trädgården och kliat sig i huvudet medan de försökt sortbestämma äpplena. Flera personer har intresserat sig för trädgården och sett värdet i att bevara den, vilket lett till att den idag fortfarande är omhändertagen. Med denna undersökning vill jag lyfta denna plats och dess skapare.

1.2 Problemformulering och mål

Historien om Carl Strömberg och den pomologiskt värdefulla trädgård han lämnade efter sig har hittills nått främst Sveriges Pomologiska Sällsksaps medlemmar och folk från trakten där trädgården ligger. I trädgården finns en mängd äppelsorter och arbetet med att sortbestämma är långt ifrån klart. De flesta i föreningen är pensionärer och det finns ett behov av att nå fler, framförallt yngre personer. Min förhoppning är därför att detta arbete kan väcka intresset hos fler samt sammanställa den information som finns om platsen.

Trädgårdens sköts av ideella krafter och det finns ett behov av att dokumentera och tillgängliggöra platsen för en större grupp människor. Detta kan i sin tur leda till att platsens kulturhistoriska och pomologiska värde uppmärksammas ytterligare, och möjliggöra fortsatt bevarande av trädgården i framtiden.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här undersökningen är att studera och dokumentera historien kring Carl Strömbergs äppelträdgård och platsen det idag har blivit. Genom att intervjua personer med koppling till trädgården och trädgårdens skapare, Carl Strömberg, är syftet att skapa förståelse för vem han var, hur han skapade trädgården, samt hur en sådan trädgård kan värderas.

- Vem var Carl Strömberg och hur har han gått tillväga i skapandet av trädgården?
- Hur påverkades Carl Strömbergs process av intresset för äppelodling och äppelsorter i Sverige under tiden?
- Vad har trädgården för kulturhistoriskt värde och hur tar sig dagens förvaltare an trädgården?

1.4 Avgränsningar

Med hänsyn till mitt syfte har jag valt att studera Carl Strömbergs äppelträdgård som enda fall, och inte andra trädgårdar från tiden. Jag har också valt att utesluta den information jag fått om en ny testodling som ska anläggas i närheten av trädgården, då syftet med den odlingen inte relaterar till Carl Strömbergs trädgård. Den nya anläggningen är ett separat projekt med Sveriges Pomologiska Sällskap, som anläggs mitt emot Carl Strömbergs trädgård. Testodlingen ämnar undersöka ett antal äldre äppelsorter på ett antal olika

grundstammar. Målet är att öka antalet sorter som kan rekommenderas inom kommersiell fruktodling. Detta arbete kommer ej avhandla denna testodling.

Mitt syfte är inte heller att inventera eller bestämma trädens status eller sort, utan arbetet avgränsas till att titta på trädgårdens helhet, där antal träd och sorter är intressant men inte enskilda träd i detta fall.

Vid studie av det material jag har fått tillgång till via föreningen har jag främst tittat på de renskrivningar föreningen gjort, och inte fått tillgång till alla originalbrev och listor de i sin tur har fått via släktingar till Carl.

1.5 Metod och material

Den övergripande metoden för mitt arbete är fallstudiemetodik, det vill säga att målet har varit att studera ett specifikt fall för att skapa en förståelse för det fallet. Det har involverat platsbesök i trädgården, kvalitativa intervjuer, analys av det material som finns bevarat från Carl Strömberg, samt de tidningsartiklar som handlar om trädgården.

Undersökningen bygger främst på kvalitativa intervjuer med människor kopplade till äppelträdgården, och material jag fått via dessa kontakter. Christer Sandberg intervjuade jag den 24/1 2024, och har efter det kontaktats med följdfrågor via mejl. Intervjun i januari kretsade kring tre ämnen, Carl Strömberg, föreningens arbete i trädgården och den nya testodlingen som senare utslöts ur arbetet. Vid två tillfällen har jag gjort besök i trädgården, den 24/1 och den 3/3 2024.

5/2 2024 intervjuade jag Görel Kristina Näslund och Gullmar Henäng, båda pomologer. De har en koppling till trädgården och är dessutom mycket kunniga inom området. Vid ett par tillfällen, den 23/1 och 23/2 2024, har jag också samtalat med Irén Hultman, nära granne till Carl 1989 till 1995, och senare ägare till hans trädgård tillsammans med Christer Svensson fram till 2004.

Det samlade materialet jag fått tillgång till är brev och listor, där det mesta renskrivits av föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård. Dessutom en ungefärlig ritning över tomten. En viktig nyckel i detta arbete har varit kontakten med Christer Sandberg, som varit mycket aktiv i föreningen sedan start och samlat material kring Carl Strömberg och trädgården. Detta samlade materialet har renskrivits och där av tolkats av föreningens medlemmar, och det är främst det renskrivna material jag har fått tillgång till. Intervjuer och det samlade materialet har kompletterats av de artiklar om trädgården som publicerats i tidningen *Pomologen*, mellan åren 2003-2020. Dessa beställde jag från Sveriges pomologiska sällskap. Utöver dessa har två andra artiklar hittats, en från 1997 publicerad i *Nerikes-Tidningen* och en från 2021 publicerad i tidningen *Landsbygden*.

För att bättre förstå tiden då Carl Strömberg verkade har jag undersökt hur intresset för äppelodling och äppelsorter såg ut i Sverige under tiden. Detta har undersökts genom att samla information från våra mest kända pomologier samt litteratur om äpplets senare historia i Sverige.

Slutligen har jag analyserat och diskuterat trädgårdens värde utifrån en värderingsmodell

framtagen av Stadsmuseet och Stockholms stad 2019.

1.6 Forsknings och tillämpningsläge

Den befintliga kunskap som rör ämnet för min undersökning kan delas in i tre delar. Material om Carl Strömberg och äppelträdgården, där befintlig kunskap kan ses som begränsad. Befintlig kunskap om kulturhistoriska trädgårdar och värdering av dessa, där ett litet antal vetenskapliga texter har identifierats. Slutligen befintlig kunskap om äpplets historia i Sverige och om sortvetenskap och pomologi, där utbudet uppskattas vara större men fortfarande relativt begränsat.

Några vetenskapliga texter om Carl Strömbergs äppelträdgård finns inte. Men nedan följer det material som finns att tillgå om trädgården. Christer Sandberg har skrivit flertalet artiklar om trädgården i Sveriges pomologiska sälls kamps medlemstidning, *Pomologen*. Dessa är det i nuläget som finns skrivet om trädgården, och de har fungerat som viktigt underlag tillsammans med information från samtal med Christer. Artiklarna i *Pomologen* som avser trädgården som undersöks sträcker sig från 2003 fram till 2020.

Från 2021 finns en artikel i tidningen Landsbygden, som publiceras av Landsbygdsnämnden. Artikeln berättar om trädgården och föreningen Carl Strömbergs äppelträdgårds arbete med den. 1997 publicerades en artikel om trädgården och dess dåvarande ägare, Christer Svensson, i Nerikes-Tidningen.

I Anton Nilssons bok *Våra äppelsorter* (1986) nämns Carl Strömberg under sorter från Närke, mer specifikt under äpplet Drakenberg. Då Anton Nilsson beskrivit äpplet 1982 efter frukter från Carl Strömberg i Hidingsta.

När det kommer till värdering av just trädgårdar är Maria Flincks bok *Historiska trädgårdar: att bevara ett föränderligt kulturarv* från 2013 mycket genomgående. Med kapitel som *förhållningssätt, lagar och överenskommelser, vårdprogram, fältinventering och analys av värde och betydelse* med flera, är den ett bra stöd för arbete med historiska trädgårdar. Även Henrik Morins text *Vård och beskärning av träd i äldre fruktträdgårdar* från 2023 kan vara till hjälp, då den förutom vård och beskärning ger en kort historik kring fruktodling och ger information om de spår av historisk skötsel som går att se idag och hur trädens utseende kan tolkas.

Av värderingsmodeller finns ett flertal, där de flesta riktar sig till byggda miljöer och är svåra att applicera på trädgårdar och andra gröna miljöer. 2019 kom en värderingsmodell framtagen av Stadsmuseet och Stockholms stad för att fungera både för värdering av byggda miljöer och gröna miljöer. Även Klara Johansson *Kulturhistorisk värdering av parker och grönområden* (2011) används i syfte att värdera gröna miljöer. Utöver dessa finns en stor mängd värderingsmodeller för byggda miljöer, där ett flertal är publicerade av Riksantikvarieämbetet. 2014 kom också *Fria eller fälla*, som fungerar som en vägledning vid hantering av träd.

Om äpplets historia, odling och pomologi har flertalet författare skrivit. De mest kända pomologierna är Olof Eneroths *Handbok i svensk pomologi* från 1864, samt de senare utgåvorna, Carl G Dahls *Pomologi* (1929), Anton Nilsson *Våra äppelsorter* (1986), *Äpplen i Sverige* av Håkan Svensson (2003) och slutligen Görel Kristina Näslunds *Svenska äpplen*

(2010).

Utöver dessa behandlar *Svensk trädgårdshistoria 1800- och 1900-tal* (2023) kort äppelodlingen historia i Sverige. På ämnet är även Maria Flinck *Tusen år i trädgården* (1994) till hjälp, där ett kapitel avhandlar äppelodling i Sverige.

1.7 Teoretiskt ramverk

Under arbetets gång har inte någon tydlig teori varit närvarande. Däremot vill jag lyfta några perspektiv som påverkat min arbetsprocess och de analyser jag gjort.

Under arbetet har det mikrohistoriska perspektivet varit närvarande. Med det mikrohistoriska perspektivet menas att detaljstudera något specifikt, en person, händelse eller samhälle och att se vikten av att titta på historien från det lilla perspektivet, inte minst för att förstå det stora. Götlind och Kåks skriver om att lämna några förutfattade meningar om historia. ”Vi måste lämna uppfattningen att det generella alltid är intressantare än det individuella, att det nationella och offentliga är viktigare än det lokala och privata, och att det gamla är intressantare än det nya.” (Götlind, Kåks, 2014, s.33)

Arbetet har också påverkats av de förkunskaper och perspektiv jag har med mig från min utbildning. Jag utgår från min kunskap om pomologi, trädgårdshistoria, trädgårdsvård, kulturvård och växtkunskap som formats under mina tre år på utbildningen Trädgårdens och Landskapsvårdens hantverk.

Gällande dokument som fungerat som riktlinje, så är det värderingsmodellen från Stockholm stad och Stadsmuseet (2019) som varit en utgångspunkt för den värdering som görs av platsen.

1.8 Källkritik

Mycket av arbetet är baserat på information från en informant, Christer Sandberg, som dessutom är en tredjehandskälla gällande information om Carl. Sandberg träffade aldrig själv Carl utan mycket av hans information kommer från Christer Svensson, som kände Carl litegrann och som ägde trädgården efter Carls död. Det ska dock nämnas att Sandberg har träffat två andra nyckelpersoner i berättelsen om Carl Strömberg; Per Olov Bergendahl från Balsgård och Carls bror Algot Strömberg, så hans information om Carl är insamlad från flera källor.

Även artiklarna i *Pomologen* är skrivna av Christer Sandberg, vilket betyder att mycket av mitt material härstammar från samma källa. Att det mesta materialet är samlat hos en person har både styrkor och svagheter för mitt arbete.

Att arbeta med muntliga källor har fördelar och brister. Det är en mycket givande metod men som också kan vara bristfällig eftersom risken finns att viktiga detaljer glömts eller att olika informanter säger olika saker. En fördel är att mycket intressant information kan dyka upp, utöver svaren på frågorna man ställt informanten. I bästa fall kan muntliga källor bidra med annat material, som fotografier, brev, föremål eller annan text som gör att deras information

kommer ännu mer till liv.

Materialet jag fått tillgå, brev och listor, har renskrivits och bearbetats inom föreningen, vilket har underlättat mitt arbete men det betyder också att deras tolkningar och översättning är det jag utgått från. Jag har själv inte läst original av många brev och listor.

Tack vare min personliga koppling till platsen, kunskapen från min utbildning och mitt eget intresse för äppelsorter och ympning fanns en viss förförståelse kring platsen och ämnet. Detta har varit hjälpsamt under arbetets gång men kommer också med svårigheten att vara medveten om och förhålla sig till sin egen förkunskap under skrivprocessen.

2. Resultat

Resultatkapitlet syftar till att försöka svara på de frågor som ställts. Första delen av resultatet presenterar äpplets senare historia i Sverige, vad som påverkat sortmångfalden och vad de stora drivkrafterna inom äppelodling varit. Därefter avhandlas vem Carl Strömberg var för att sedan ha huvudfokus på hur han gått tillväga i skapandet av äppelträdgården, följt av föreningens arbete med trädgården. Slutligen analyseras trädgårdens värde.

2.1 Pomologi, odling och växtförädling av äpple i Sverige

1800 - tidigt 1900, ökning av fruktodling

Det var under 1800-talet som odling av frukt och bär blev mer vanlig och spridd, och handeln med trädgårdsvaror ökade, vilket ledde till ett behov av att systematisera och namnge alla sorter. Fruktodlingar hade tidigare funnits främst vid herrgårdar, och en del frukt och bärplantor spreds därifrån till närliggande torp och bondgårdar. Länsträdgårdsmästarna och hushållningssällskapen spelade en stor roll för ökningen av frukt- och bärödling (Wiking Leino 2023). Länsträdgårdsmästarna fanns i alla län utom Gotland och var anställda av just hushållningssällskapen för att öka kunskapen om trädgård (Olausson, Bohman 2021). Antalet odlade äppelsorter ökade under århundrandet, detta på grund av det ökade intresset, införandet av utländska sorter och pomologins framfart. Sveriges första pomolog, Olof Eneroth, släppte 1864 den första pomologin Handbok i svensk pomologi (Morin 2023).

I början av 1900-talet var den ekonomiska aspekten av fruktodling något som ledde till etablering av yrkesfruktodlingar och plantering av nya, efterfrågade sorter vid herrgårdarna (Morin 2023). Äppelodling fungerade också som en extra inkomstkälla för hushållen, och under egnahemsområdenas framväxt uppmuntrades plantering av fruktträd, där frukten skulle gå både till familjen samt fungera som en extra inkomstkälla.¹

---

¹ Görel Kristina Näslund, Pomolog och författare. Intervju 5 feb 2024.

Minskning av sortmångfalden

Under första halvan av 1900-talet kom två till omfattande pomologier, 1920-1924 Gustav Linds verk och 1929 Carl G Dahls. Utöver en utvidgad utgåva av Dahls pomologi år 1943, skulle det dröja till Anton Nilsson *Våra äppelsorter* 1986 innan någon pomologi släpptes i Sverige. Efter Dahls pomologi skulle under kommande årtionden mängden sorter i handeln minska drastiskt (Wiking Leino 2023). Minskningen av sorter i handeln undersöker Anton Nilsson i sin bok *Våra äppelsorter*. Han gör en undersökning av sortimentsförändringen under 1900-talet, genom att jämföra katalogsortimentet hos ett par plantskolor i Sverige. Bland annat tittar han på sortimentet hos Alnarps trädgårdar, som år 1902 har 109 äppelsorter i sortimentet. 1930 har antalet minskat till 42 sorter och 1962 till 29 sorter. I hans andra exempel, Experimentfältets trädgård, har också antalet minskat från början av 1900-talet fram till 1960-tal (Nilsson 1986).

Efter några stränga vintrar i början av 40-talet växte efterfrågan på härdiga sorter, vilket delvis är anledningen till att många mindre härdiga sorter minskade i handeln. Även ökningen av yrkesfruktodlingar bidrog till minskningen av sortmångfalden, då färre antal sorter i odling var enklare att sköta, skörda och sälja. Antalet sorter i odling påverkades också av importen. Under sommarsäsongen, då det var importstopp, var den svenska försäljningen stor medan vinterfrukt fick hård konkurrens från importerad frukt (Nilsson 1986).

I Olausson och Bohman (2021) förklaras sortminskningen ytterligare. Statliga undersökningar släpptes 1937 i form av frukt och trädgårdsutredningen, vars syfte var att ge förslag på effektivisering av branschen. Större odlingar med färre sorters grödor rekommenderades, vilket senare också ledde till färre antal sorter, bland annat en drastisk minskning av äppelsorter, inom handeln. Flera aktörer, bland annat Sveriges Pomologiska Förening och Frukt och trädgårdsutredningen ville att antalet sorter inom handeln skulle minska till cirka 30 härdiga sorter, i kontrast till de cirka 400 sorter som fortfarande fanns i handeln på 30-talet. Anledningen bakom minskningen var alltså härdighet samt effektivitet inom handeln vilket i sin tur skulle leda till att branschen bättre kunde stå emot konkurrensen från importen.

Sveriges pomologiska förening

Sveriges pomologiska förening som startade år 1900 spelar också en roll i äppelodlingens historia. Intresset för föreningen var stort redan år 1900, och samma år hade de några hundra medlemmar. 1913 har föreningen 1400 medlemmar, bland annat Selma Lagerlöf, prins Carl samt andra stora namn. Föreningen fick bidrag från staten och kunde anställa tjänstemän och konsulenter som jobbade med praktiskt rådgivning, fruktutställningar och med att föreläsa vid evenemang och senare i radion. Tillsammans med institutioner gjorde de odlingsförsök, och varje år släppte föreningen en årsskrift. 1966 ändrades Sveriges pomologiska förening till Riksförbundet svensk trädgård (Näslund 2000, s 32). 100 år efter starten av Sveriges Pomologiska förening, år 2000, startar Sveriges pomologiska sällskap efter ett ökat pomologiskt intresse under 90-talet.²

---

² Görel Kristina Näslund, Pomolog och författare. Intervju 5 feb 2024.

Äppelförädling och klonarkiv

Redan på 1920-talet utfördes korsningar för att undersöka pollineringsförhållandena hos fruktträd i Alnarp. Under de stränga vintrarna på 40-talet ökade behovet av bättre, härdiga fruktsorter. Detta ledde till starten av växtförädlingsanstalten Balsgård (Nilsson 1986). Från 1940-tal fram till 2022, då Balsgårds verksamhet lades ner och växtförädling av äpplen flyttades till Alnarp, har platsen varit centrum för svensk forskning och förädling av frukt och bär. I källa från 2014 sägs ca 700 äppelsorter funnits på Balsgård (Tahir 2014, s.37), medan det vid nedläggning och flytt ska ha funnits närmare 1000 (Sveriges Lantbruksuniversitet 2022).

1979 startades Nordiska Genbanken (idag NordGen) som i sin tur startade arbetsgrupper för frukt och bär. Deras uppgift var att inventera, dokumentera och sedan bevara äldre, lokala sorter. Anton Nilsson tillsammans med andra tidigare elever till Carl G Dahl var aktiva i inventeringen av lokal frukt och bär, vilket sedan ledde till Anton Nilssons kända bok *Våra äppelsorter* (1986) som presenterar sorterna just efter landskap. Arbetsgruppernas arbete la också grunden för att lokala klonarkiv kunde anläggas (Hjalmarsson 2009).

Sveriges idag 16 klonarkiv för frukt spelar en stor roll i äpplets historia i Sverige, då främst för bevarande av mandatsorter. Med mandatsorter menas sorter med svenskt ursprung, som spridits lokalt eller är framförädlade i Sverige. Sveriges 16 klonarkiv bevarar idag ca 300 mandatsorter av frukt, där varje sort bevaras både på för sorten lokalt klonarkiv och på Alnarps genbanksfält (SLU 2024). Förutom att säkra bevarande av sorter, ska klonarkiven fungera som studiemöjlighet för intresserade samt möjlighet att eventuellt få tag på ympkvist av ett specifikt material (Nilsson 1986). Klonarkivet på Julita gård är ett tidigt klonarkiv, och startades i början av 1980-talet. Där bevaras ett 50-tal sorter från Mälardalsområdet (Hjalmarsson 2019).

Kort om ympning och grundstammar

I kommande del av undersökningen kommer begreppet ympkvist och grundstam nämnas. För att skapa förståelse för de begreppen kommer jag kort förklara dem här.

Att ympa är att skapa en förening mellan två olika individer. Grundstammen är underlaget, rot och stam, som förenas med en äppelsort, ädelveden. Ädelved tas i form av årsskott från den sort man önskar och ympas sedan på materialet som valts som grundstam (Vollbrecht, Alm & Veltman 2006).

Historiskt sett skedde ympning både direkt på vildapel, *Malus sylvestris*, där de fanns i landskapet, och med egensådda fröstammar, vilket resulterade i att träden ofta blev mycket stora. I slutet av 1800-talet började man importera frön från resterna av cidertillverkning i Europa. Dessa frön resulterade i relativt enhetliga grundstammar. Idag är ett litet antal grundstammar de som dominerar handeln, där den vanligaste för privatbruk i Sverige är A2, en starkväxande härdig grundstam. A2 togs fram efter andra världskriget (Morin 2023).

2.2 Carl Strömberg

Carl Strömberg föddes år 1903 på en gård i Deje, i södra Närke. Där var han äldst av nio syskon och jobbade som dräng. Under hösten och vintern då sysslorna på gården var färre jobbade han i skogen med kolning, ett arbete som ofta var ensamt.

På 30-talet arrenderade Carl och fyra syskon kronogården Pålsboda gård. När de sedan avvecklade det jordbruket och sålde djuren, kunde Carl köpa huset i Hidingsta, sydöst om Örebro. Huset var nyrenoverat då och ansågs vara ett mycket vackert hus, men eftersom han köpte huset hösten 1949 men inte flyttade in för ens våren 1950, gick husets värmepanna sönder. Carl nöjde sig sedan med att bara elda i vedspisen i köket och värme sovrummet med ett element. Resten av huset var inte uppvärmt (Sandberg 2003).

Carl levde ensam då han aldrig gifte sig eller skaffade barn. Han var 47 år när han flyttade till tomten i Hidingsta, och tog ingen mer fast anställning. Istället tog han ströjobb i trakten, hos jordbrukare, sågverk och på tegelbruket. Han ska ha levt snålt, kanske för att pengarna gick åt till hobbyn han tog upp; att lära sig om olika sorters äpplen för att sedan samla ympkvistar och skapa en äppelträdgård.³

Tillsammans med äpplen hade han flera andra intresseområden. Bland annat läste han väldigt mycket, skrev, spelade fiol och dragspel och reste mycket. Körkort hade han aldrig men han cyklade i närområdet, och längre resor gjorde han med tåg och buss. Han ska ha kunnat flera språk, och efter hans död hittades flera ordböcker och anteckningar (Sandberg 2003).

Vilka länder han reste till och om han fick inspiration om äppelsorter och kanske till och med tog med ympkvistar därifrån kan vi inte veta säkert utifrån materialet som finns samlat. För att lära sig språk hjälpligt använde han linguaphone-skivor, en sort språkkurs på skiva som han spelade på sin vevgrammofon.⁴

Christer Svensson och Irén Hultman, flyttade in i huset bredvid Carl 1989. De ska ha hjälpt honom med att handla mat, rakning och delat sin tidning med honom hans sista år i livet. För dem berättade Carl om sina resor i Europa och sovjetunionen.⁵ De ville hjälpa Carl med trädgården och erbjöd sig att köpa den när Carl inte längre orkade sköta den, men fick nej. Carl bodde i huset till sin bortgång 1995. Först efter att hans bortgång köpte de trädgården, som då var rejält igenvuxen (Nerikes-Tidningen 1997).

2.3 Äppelträdgården

Uppemot ett 20-tal äppelträd fanns på tomten när han köpte den, främst framför huset men också runt om. Flera av de äldre träden som stod där innan Carl köpte tomten är idag borta, men några gamla, stora träd finns kvar även om majoriteten av träden är av mindre storlek.

---

³ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

⁴ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

⁵ Irén Hultman, tidigare granne till Carl, tidigare ägare av Carl Strömbergs trädgård. Samtal 23 jan 2024.

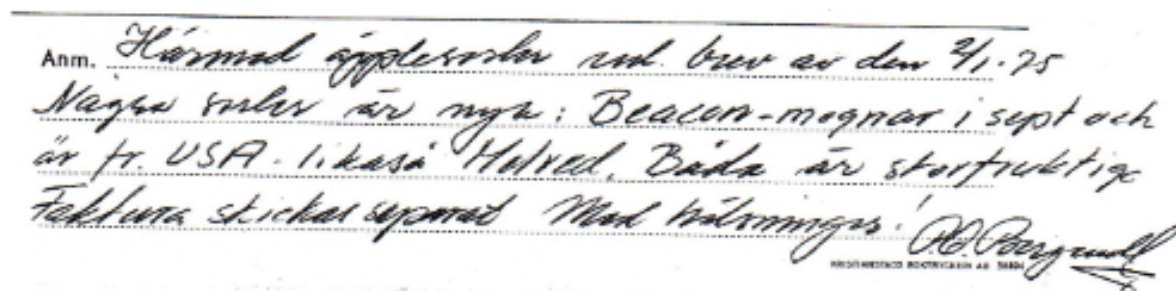
2003 intervjuas Carls bror Algot Strömberg, som berättar att Carl hade äpplen som en hobby och att han sagt vid tillfälle ”man får ha något arbete så man tror att man gör någon nytta” (Sandberg 2003, s 14). I Carls bibliotek fanns Anton Nilssons, Carl G Dahls och Olof Eneroths pomologier, tillsammans med en dansk pomologi skriven av Anton Pedersen 1950. I dessa hade han antecknat flitigt (Sandberg 2003). Carls pomologier var inte del av det samlade material som granskats för undersökningen, utan har endast beskrivits av Sandberg i text i *Pomologen* samt vid samtal. Vad för typ av anteckningar Carl gjort kan därför inte beskrivas närmare.

Carls kontakter

Redan i juni 1954 kontaktar Carl Alnarps trädgårdar, plantskola, i Åkarp. Han ber om upplysning om de sorter han listat i brevet (se bilaga 1). Intill de 20 uppskrivna sorterna finns olika egenskaper, där han ber dem stryka under det som stämmer på sorten. Han förklarar att han har som hobby att odla äpplen och uppskattar sin trädgård till odlingszon 2. Slutligen tar han tacksamt emot tips på andra sorter de tycker är intressanta och odlingsvärda, och radar upp tio sorter han tidigare köpt ympkvist av. Av det brevet framgår att Carls intresse för äpplen börjat redan innan 1954, då det framgår att han redan köpt ympkvistar.

I november 1954 skriver Carl till Alnarps trädgårdar igen (se bilaga 2). I brevet berättar han att han senare i vinter tänkt köpa ympkvistar från dem och ber om upplysning om de ca 50 äppelsorter han listat denna gång. Han avslutar med att han gärna betalar vad det kostar.

Mellan 1975 och 1984 finns korrespondens mellan Carl och Per-Olof Bergendahl, tidigare hortonom och växtförädlare på Balsgård, bevarad. I brevet från 1975 framgår det att Carl beställer ympar men att det inte är första gången de har kontakt, då han även nämner sorter han redan fått av Bergendahl (se bilaga 3). Vid dessa beställningstillfällen ber Carl om att få två kvistar av varje sort och beställer som minst 11 st sorter och som mest 48 sorter per tillfälle. I det sista brevet, från 1984 inleder Carl med att det nog blir sista gången han beställer ympkvistar, då han snart fyller 81 år. I figur 3 syns ett svar från Bergendahl 1975. Han skriver att några sorter är nya och berättar om två sorter från USA han skickat med.

Anm. *Hörnad äppelsorter ned. brev av den 21.75*
Några sorter är nya: Beacon-mognar i sept och
är fr. USA. liksom Halved. Båda är stortruktiga
Feklura sticker separad Med hälsningar! *P.O. Bergendahl*
POSTMEDICINSKA BOKTRYCKERIEN AB 1940

Figur 3. Urklipp ur brevsvaret från Per-Olof Bergendahl, Balsgård. 1975.

I det samlade materialet finns också ett brev som saknar datum men är från någon gång efter 1982, då han i brevet skriver att han var på Anton Nilsson fruktutställning i Julita 1982. Brevet är adresserat till en Roland Nygren, Ekhem, Julita. Nedan följer en renskrivning av brevet gjort av föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård:

”Roland Nygren, Ekhem, Julita

Med anledning av att jag under de senaste åren har haft en del kontakter med Anton Nilsson i Uppsala så skriver jag några rader. Han hade en fruktutställning i Julita 1982 och jag var där då. Det är så att jag har haft som en hobby att odla olika sorters äpplen i min trädgård. Det är ingenting märkvärdigt med det, jag är en f.d. lantbrukare som har bott här ensam under många år och då behöver man ha en del hobbies. Jag har skaffat ympkvistar från olika håll, de flesta har jag fått från Balsgård. Nu har det ju i Julita planterats träd av många lokal- och herrgårdssorter från Sörmland och Mälardalen. Jag har ganska många sådana här såsom Sävstaholm, Åkerö, Sparreholm, Mälsåker, Hedenlunda, Trogsta, Sickelsjö vinäpple, Fagerö, Fullerö, Frisåker, Ökna lökäpple, Ökna vita vintergylling, Kjesäter, Sörmlandsäpple, Rossvikäpple. En sort som jag har sökt efter är Manningsstons parmän och Nilsson skrev att det finns ett sådant träd hos godsarrendator Bengt Isaksson, Julita. Nu undrar jag om Ni kunde skaffa mej några ympkvistar 2-3 st från detta träd frampå eftervintern och eventuellt några kvistar från några andra sorter såsom Sköldingeäpple, Gimmerstäpple eller av de andra sorterna som jag inte har, det ska ju också ---- ett Fågelstäpple. Från dom nyplanterade träden vid Julita är det väl inte mycket att få, är det något att beskära kanske kvistarna behövs för vidare inympning. Som sagt om Ni kan skaffa mig några kvistar betalar jag gärna vad det kostar. Det är bara att sända dem mot postförskott till Carl Strömberg Hidingsta 204, 705 20 Örebro.”

Roland Nygren var trädgårdsmästare på Julita (Olausson 2015). Carl nämner också i det sista brevet att han haft kontakt med Anton Nilsson vilket bekräftas i Nilsson bok *Våra äppelsorter* (1986). Under sorten Drakenberg, en lokalsort från Närke, skriver Anton Nilsson att sorten är beskriven 1982 efter frukt från Carl Strömberg, Hidingsta.

Från maj 1985 finns också ett bevarat brev från Anton Nilsson till Carl Strömberg. I brevet tackar Nilsson för tidigare sammanträffanden vid Julita, telefonsamtal samt Drakenbergsäpplen. Nilsson har via en Ingvar Fernqvist på Alnarp fått en förteckning över de gamla äppelsorter som Carl försöker få tag på. Nilsson beklagar att han inte känner till så många av dessa sorter eller vart man får tag på dem, men avslutar med att ge uppgifter om två äppelsorter (se bilaga 4).

Breven kan bekräfta att Carl Strömberg har haft kontakt med Julita, Alnarps trädgårdar och Per Olof Bergendahl på Balsgård, vilket under tiden Carl är verksam i trädgården och än idag är tre äppelcentrum. Dessutom har Carl vid flera tillfällen haft kontakt med Anton Nilsson, hortonom, författare till *Våra äppelsorter* (1986) och mycket kunnig inom frukt.

Äppelsorterna

Hur många sorter Carl haft i trädgården går inte att med säkerhet säga. I en tidningsartikel från 1997 berättar Christer Svensson, tidigare granne till Carl och senare ägare till Carls trädgård, att Carl hade 350 sorter men att många redan är borta (Nerikes-Tidningen 1997).

Av det samlade materialet från Carl finns ett stort antal listor över sortnamn och det är omöjliga att veta med säkerhet om det är sorter Carl själv hade i trädgården eller om det är listor över sorter han var intresserad av. De är relativt anonyma listor som saknar förklaring eller datum, enbart uppräddade sortnamn. Två listor sticker dock ut. En lista skriven på ett

gammalt kuvert från juni 1980, tycks vara en lista över de sorter han har och vilka sorter han ympat in i respektive träd (se bilaga 5). I en annan odaterad lista, finns rader av sortnamn med en siffra efter varje sort, vilket går att tolka som att den siffran indikerar hur många kvistar han har av respektive sort. Då och då i raderna bryter han av sorterna med en siffra som talar om hur många kvistar han totalt kommit upp i. Dokumentet avslutas med 309 kvistar, där varje sort finns en till fyra kvistar av (Se bilaga 6). Det är troligast att siffrorna gäller just antal kvistar, då det aldrig funnits så mycket som 309 träd i trädgården. I dessa listor från Carl finns sorter som föreningens medlemmar inte ens hört talas om.⁶

Vissa av Carls ympar ska ha dött för att inte nog ljus nådde kvisten. Den stora mängden ympar att hålla reda på och sköta kan ha bidragit till svårigheten att sköta alla. Dessutom kan vissa haft för dålig härdighet. En gång hade Christer Svensson, som då var Carls granne, räknat alla ympar i ett träd och kommit upp i 41 stycken, vilket målar en bild av att många sorter trängdes i trädgården.⁷

Ett annat material som kan säga något om antalet sorter, är ett stort antal namnsticker som hittades av tidigare ägare, Christer Svensson. I jutesäckar låg mellan 600-700 namnbrickor, utöver de små skyltar som fortfarande satt i träden (Sandberg 2020). Om detta var dubletter, namn på sorter där ympkvisten dött och skylten därför tagits ner, skyltar som var på väg att byta ut de som fortfarande hängde i träden, eller något annat framgår inte.⁸

Idag uppskattas sortantalet till närmare 200, men minskar i takt med att hela träd och enstaka ympkvistar dör. Till en början antog föreningen att många ympkvistar kom från Carl många resor utomlands, men efter att de samtalat med Per Olof Bergendahl visade det sig att han skickat ett stort antal ympar och att de flesta troligen kommer från Balsgård.⁹ I brevet till Julita nämner Carl just det; att han skaffat ympkvistar från olika håll, men de flesta sorterna från Balsgård. Per-Olof Bergendahl har bekräftat att han skickat många ympkvistar till Carl Strömberg, och uppskattar antalet till uppemot 800-1000 ympkvistar.¹⁰ Troligen har deras kontakt sträckt sig längre än de brev som fanns att tillgå under denna undersökning. Av det första brevet som finns bevarad framgår att de haft kontakt innan 1975.

I brevet till Alnarps trädgårdar juni 1954 nämner Carl tio sorter han redan köpt ympar av. De ympkvistar han då redan köpt är av sorterna: Ananasrenett, Cornich Gilliflower, Cortland, Grenadier, Kesäter, Landsbergs renett, Minister von Hammerstein, Peasgood, Kinekulle kantäpple och Rupert. Några av dessa sorter kan anses vara åt det ovanligare hållet, och de väcker nyfikenhet kring hur han gjorde sitt urval och hur han tidigt i skapandet av trädgården han fått information om dessa ovanligare sorter.

Av de tio sorter han i brevet skriver att han redan köpt, finns sorterna Ananasrenett och

---

⁶ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

⁷ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

⁸ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Mejlkontakt 29 feb 2024.

⁹ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

¹⁰ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

Kesäter i alla fem pomologier, medan Cornish Gilliflower, Grenadier, Minister von Hammerstein och Rupert inte hittades beskriven i någon av de fem pomologier som genomsöktes (Se tabell 1). De pomologier som fanns utgivna och som Carl kan ha ägt vid tiden för detta brev, 1954, är Eneroth, Dahl och Pedersen som är en dansk pomologi som ej undersöktes men som vi vet att Strömberg hade i sitt bibliotek.

Tabell 1. De första sorterna som finns dokumenterade att Carl köpt, enligt det materialet som fanns att tillgå vid undersökningen. Tabellen visar vilka av sorterna som finns beskrivna i fem kända pomologier. Av: Agnes Svensson.

Sorter:	Eneroth (1896)	Dahl (1943)	Nilsson (1986)	Svensson (2003)	Näslund (2010)
Ananasrenett	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Cornish Gilliflower	Nej*	Nej	Nej	Nej	Nej
Cortland	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Grenadier	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Kesäter	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Landsbergs renett	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej
Minister von Hammerstein	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Peasgood	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Kinneulle kantäpple	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja
Rupert	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej

* Nämns endast som förväxlingsort under sorten Cornish Aromatic, ej beskriven.

Carls arbete i trädgården

Vad gäller hur Carl gick tillväga med grundstammar framgår inte av några brev eller listor. Av de brev som finns efter Carl framgår att han beställer mycket ympkvistar, men grundstammar nämns inte alls. Vid samtal med Christer Sandberg menar han att det troligaste är att han drev upp egna från kärnsådd. De flesta träden i trädgården är av svagväxande karaktär, med undantag för en del större träd däribland de äldre träden kvar från innan Carls ägande.

Carl förvarade till en början alla skördade äpplen i sitt skafferier. När sorterna sedan blev för många för att hålla isår i skafferiet, förvarade han dem i backar i vardagsrummet, som ändå inte var uppvärmt (Sandberg 2003).

När Carl tyckte hans trädgård var full, fortsatte han att ympa in sorter i Christer och Iréns trädgård. De var också mycket trädgårdsintresserade och vid samtal med Irén uppskattade hon det till ca 50 sorter han ympat in.¹¹ I de träden fanns några sorter som föreningen var intresserade av, dessa beskars tyvärr bort av senare ägare till den tomten, innan föreningen hann ta tillvara på dem.¹²

”Han hade namnsticker på alla sorter, men tyvärr med skrift som inte var vattenfast. Fast inne i boden hittade jag en låda med dubletter och de visar på många märkliga sorter.” (Christer Svensson i Nerikes Tidningen, 1997, s. 18).

¹¹ Irén Hultman, tidigare granne till Carl, tidigare ägare av Carl Strömbergs trädgård. Samtal 23 feb 2024.

¹² Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

Strömberg ska ha varit ute varje vår och fyllt i namnskyltarna i sin trädgård. Han hade alltid haft god koll på sina sorter, men när Irén och Christer köpte tomten efter Carls bortgång var skyltarna i dåligt skick. De menar att de flesta namnen var oläsliga.¹³ Detta bekräftas av Christer Sandberg som berättar att det satt många små skyltar kvar även när de sedan köpte tomten 2004, men att de var i stort sett oläsliga allihop. Två sorts skyltar hittades som gick att läsa; Lavia och Schöner aus Nordhausen.¹⁴

Kring skyltarna råder en förvirring, då skyltarna som hittades av tidigare ägare i boden ska ha varit takspån med namn skrivna med blyerts (Sandberg 2020). Varför skyltarna i trädgården var skrivna med tusch eller annan ej vattenfast penna finns ingen klarhet kring.

2.4 Trädgården idag och dess förvaltare

Föreningen blir till

”Några medlemmar ur det då nybildade Pomologiska sällskapet hittade till denna privatägda trädgård under hösten 2002 och blev överförtjusta!” (Sandberg 2019, s. 17)

Redan under hösten 2002 började arbetet med att försöka ta hand om trädgården, som då ägdes av Carls tidigare grannar. De hade nu flyttat längre bort från tomten och hade svårt att hitta tid att sköta den själva.¹⁵ De nu intresserade från Sveriges Pomologiska Sällskap försökte hitta finansiering hos olika institutioner, samt kommunen och länsstyrelsen utan framgång. Det var då idén om att starta andelsägarförening kom upp, och följande höst, 2003, började arbetet med att bygga upp en sådan förening. Ett steg var ett upprop i medlemstidningen *Pomologen* nr 4 2003, vilket resulterade i ett flertal personer som ville vara med och köpa trädgården. Andelarna kostade 1000 kr styck men för att få ihop pengarna behövde de köpa flera andelar var. Utöver andelsägare bestämde de också att stödmedlemmar var välkomna, och att de då betalade en summa på 150 kr om året. I april 2004 var stadgarna klara och med de insamlade 105 000 kronorna köpte de tomten (Sandberg 2004). Vid start var de strax över 30 andelsägare, och idag har de växt till ca 42.¹⁶

Träden och sortbestämningen

Trädens skick och storlek varierar i trädgården. Några av de träd som stod där innan Carl flyttade in finns kvar blandat med träd i olika storlek från Carls tid och mindre träd planterade under föreningens tid. Hösten 2004 numrerade föreningen träden för att lättare kunna skilja dem. Då numrerades 122 träd varav några döda (Sandberg 2004). I ett dokument tillhandahållet av föreningen, från maj 2022, har de listat 123 träd och markerat vilka sorter som har identifierats i respektive träd, om trädet är av okänd sort, om det är nysatt eller borta det vill säga dött. På listan har 20 träd markerats som borta men flera av de nysatta träden har inte fått en siffra, vilket gör att listan och antalet träd är lite svårtolkat. Sen maj 2022 kan fler träd ha dött, planterats eller fått sina sorter bestämda.

---

¹³ Irén Hultman, tidigare granne till Carl, tidigare ägare av Carl Strömbergs trädgård. Samtal 23 feb 2024.

¹⁴ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Mejlkontakt 29 feb 2024.

¹⁵ Irén Hultman, tidigare granne till Carl, tidigare ägare av Carl Strömbergs trädgård. Samtal 23 feb 2024.

¹⁶ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

Föreningen har fört in nytt material i trädgården, både nyplanterade träd och inympade sorter. De nyplanterade träd som satts i trädgården är främst av den svagväxande grundstammen B9. De sorter som ympats in i trädgården av föreningen har främst varit sorter som funnits i Carls anteckningar, men också några för trädgården nya sorter. Sorterna som finns i trädgården försöker de sprida till fler platser i trädgården och hem till medlemmar.¹⁷ Idag finns inget exakt antal sorter i trädgården, eftersom långt ifrån alla är sortbestämda. De flesta träd har fler än en sort och det finns en del dubletter i trädgården. Men cirka 190-200 sorter finns i nuläget.¹⁸

Förutom att själva sortbestämma träden inom föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, har flera kunniga hjälpt till. Görel Kristina Näslund, pomolog, var i trädgården hösten 2003 och lyckades bestämma några sorter. Gullmar Henäng, pomolog, och Per Olof Bergendahl, hortonom, har också besökt trädgården.¹⁹ Även Karl Anjou, hortonom, nämns i artikeln från 1997 som äppelexpert och sägs då varit där och examinerat några sorter (Nerikes Tidningen 1997).

De sorter som lyckats bestämmas är främst de sorter som finns beskrivna i Sverige, men ett stort antal sorter Carl fick var utländska sorter som saknas beskrivning på, vilket försvårar föreningens möjlighet att sortbestämma dem. Sandberg upplever att sortbestämningen fortfarande går långsamt framåt, då han lyckas bestämma ca 2 nya sorter per år. Sortbestämning tar tid att lära sig och tack vare all övning och ny kunskap under åren går arbetet fortfarande framåt.²⁰ 2020 hade föreningen sortbestämt ca en fjärdedel av sorterna. Även en del av sorterna de ympat in är okända för dem, men har funnits på Carl listor över sorter (Sandberg 2020).

Mål och framtiden i trädgården

Vid köp av tomten la föreningen mycket arbete på att tukta den då vildvuxna trädgården, och sedan ta hand om träden så att de skulle få bättre tillväxt och frukt. Deras mål var att äga trädgården tills träden blivit sortbestämda, ett jobb de räknade med skulle ta cirka 7 år (Sandberg 2020). Nu är det 20 år sen de köpte trädgården och arbetet är fortfarande inte klart. I en artikel från 2021 berättar de att de inte har något slutgiltigt mål, utan att de fortsätter kämpa på (Landsbygden 2021). Men många medlemmar som var med från början är nu för gamla för att orka sköta trädgården. De är idag primärt ca 10-15 stycken som ses med jämna mellanrum och sköter trädgården. Föreningen sköter trädgården ekologiskt.²¹

Förutom trädgårdsarbete har de också sett över taken på de byggnader som finns, men

---

¹⁷ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Mejlkontakt 8 feb 2024.

¹⁸ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

¹⁹ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

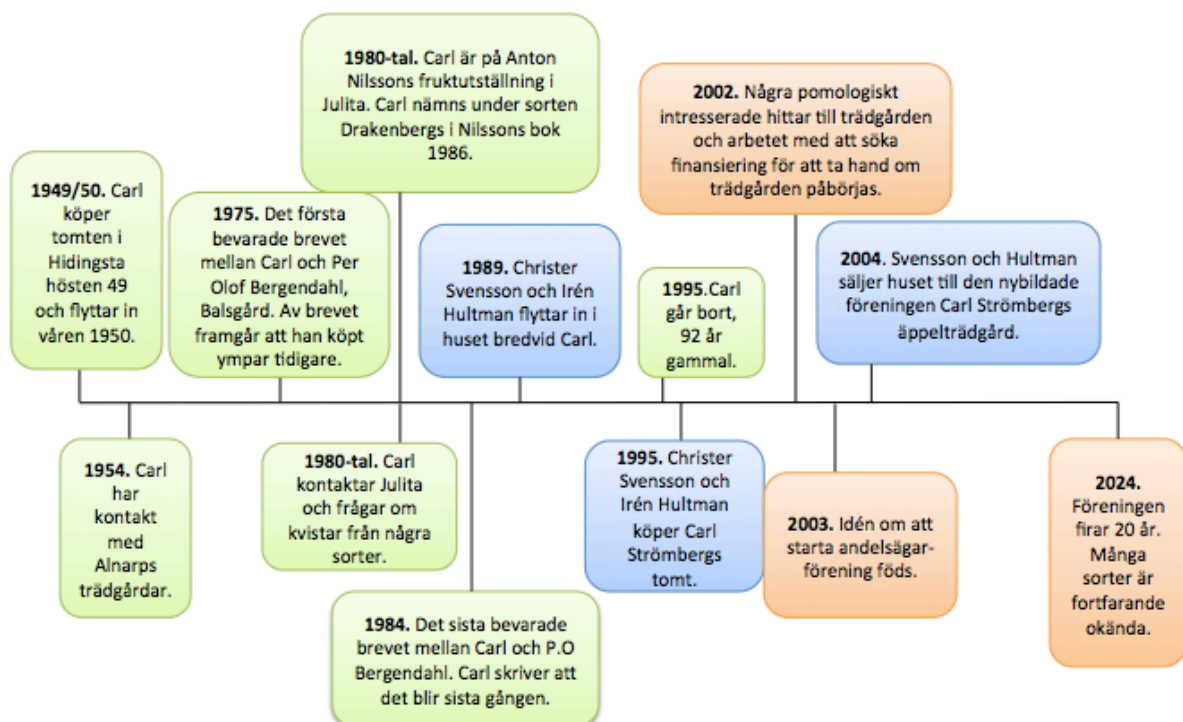
²⁰ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Mejlkontakt 29 feb 2024.

²¹ Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

boningshuset är tyvärr i mycket dåligt skick och används inte alls (Sandberg 2008). 2021 beviljades föreningen 60 000 kr från landsbygdsnämnden för att sätta upp nytt viltstängsel runt trädgården.²²

I år firar föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård 20 år och föreningens arbete fortsätter. Från mars till oktober ses de i trädgården, vilket har lett till en viktig gemenskap för de engagerade medlemmarna (Sandberg 2019).

Figur 4 föreställer en tidslinje över de större händelser som kartlagts under undersökningen.

Figur 4. Tidslinje som startar när Carl köper huset 1949 och löper fram till i år, 2024. Illustration av Agnes Svensson.

2.5 Trädgårdens värde

Morin skriver ”Frukträd har alltså ingått, och ingår fortfarande, som en viktig del i många olika slags kulturmiljöer” (Morin 2023, s.8). Carl Strömbergs trädgårds största värde är mängden träd och sorter, men alla sorter är inte bestämda och många träd är i dåligt skick.

Föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård värderar trädgården högt. De flesta medlemmarna vurmar för trädgårdens pomologiska värde, men också Carl Strömbergs historia fascinerar och lockar många (Sandberg 2004). Som Sandberg menar i citatet nedan är privata trädgårdar med denna mängd sorter mycket ovanligt.

²² Christer Sandberg, föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård, pomolog. Ordförande i Sveriges Pomologiska Sällskap. Intervju 24 jan 2024.

”Ur pomologisk synpunkt är detta en unik plats – ingen annan privat trädgård lär ha motsvarande antal äppelsorter. Det är en utmaning att försöka bestämma frukterna eftersom här kan förekomma sorter som vi saknar beskrivningar över.” (Sandberg 2008, s.28)

Värdering utifrån modell

2019 kom en modell för att göra en kulturhistorisk värdering ut, av Stadsmuseet och Stockholms stad, där modellen förenklat förklarar ställer fyra övergripande frågor till objektet eller platsen (se bilaga 7). Denna modell är tänkt att fungera för byggda och gröna miljöer.

Den första frågan som ställs till objektet är: *Vilka är de möjliga värdena?*

De möjliga värdena bedöms utifrån tre parametrar; Berättelser, tidsdjup och betydelser. Med berättelser bedöms det kulturhistoriska informationsinnehållet och vilken kunskap platsen kan förmedla. Där kan Carl Strömbergs äppelträdgård passa in på två exempel; personhistoria och hantverkshistoria. Platsen berättar främst om Carl Strömberg som person, men också hur han verkade i det större sammanhanget inom fruktodling och pomologi. Platsen berättar också om hans hantverk, ympning.

Med tidsdjup bedöms den kulturhistoriska helheten utifrån om platsens är förändrad eller oförändrad, långt eller kort tidsdjup, historiskt användning och kontinuitet samt dolda egenskaper möjliga att lyfta fram. Carl Strömbergs äppelträdgård har inte långt tidsdjup eller kontinuitet, platsen är förändrad av samtliga ägare och uppskattas inte ha några uppenbara dolda egenskaper som är möjliga att lyfta fram. Trädgården representerar inte heller tydligt en tidsperiod. Eftersom levande material genomgår ständig förändring blir gröna miljöer svårare att bedöma utifrån aspekter så som förändring, kontinuitet och tidsdjup.

Slutligen bedöms varför och på vilka sätt platsen är relevant för de identifierade berättelserna. Här bedöms trädgården vara sällsynt, ha en viss forskningspotential och bidrar till en mångfald av kulturmiljöer. En privatträdgård från 50-talet är inte en vanlig kategori inom kulturhistoriskt värdefulla platser, där av svårigheten att värdera den men också ökandet av dess sällsynthet. Hantverkshistoria syftar i detta fall till det arbete Carl gjorde med samling och inympning av äppelsorter. Carls hantverk i sig kanske inte kan värderas som sällsynt inom hantverkshistoria, även om just hans sortmångfald och mängd är unik.

Ur vilka perspektiv kan platsen betraktas och hur framstår den vid en jämförelse med liknande platser?

De identifierade värdena ställs sedan i perspektiv till andra jämförbara platser och på vilken nivå den är kulturhistoriskt relevant; personligt, lokalt, nationellt och internationellt. Här uppskattas trädgården främst ha ett lokalt värde idag, men dess sällsynthet och mångfalden av sorter kan också ha ett nationellt värde. I trädgården finns sorter från stora delar av Sverige och från andra länder, något som kan vara värdefullt i större utsträckning än lokalt. Jämförbara platser är svårt att identifiera, då andra pomologiskt värdefulla platser oftast är i herrgårdsmiljö, vilket kan anses öka deras kulturhistoriska värde och allmänhetens intresse för den typen av plats. Värdefulla platser kopplade till en persons historia berättar oftast historien om en känd person, vilket Carl Strömberg inte kan klassas som. Historien om Carl Strömberg är i högsta grad en arbetarklasshistoria, och det är hans gedigna arbete med äppelsorter som gör trädgården sällsynt, lokalt och nationellt.

Hur uttrycks värdena?

Nästa stycke i värderingsmodellen anser platsens läsbarhet. Vart kommer de identifierade

värdena till uttryck? Materiellt eller immateriellt?

Platsens personhistoria och hantverkshistoria tar sig uttryck både materiellt, i platsens ande, Carl Strömbergs formning och prägling av platsen och hans hantverk i de många träden. De tar sig uttryck immateriellt också, i alla muntliga och nedtecknade berättelser. Trädgårdens sällsynthet och mångfald kommer till uttryck materiellt i antalet sorters äpplen som är till stor del ovanliga sorter idag.

Hur höga är värdena?

Slutligen görs en gradering över identifierade värden i de tre tidigare stadierna av modellen. Graderingen är *mycket stora värden, stora värden* och *vissa värden*. Carl Strömbergs äppelträdgård har i vissa avseenden mycket stora värden, främst gällande sin sällsynthet. I aspekter som tidsdjup, kontinuitet och förändring av platsen är värdena troligen små. Svårigheten att jämföra platsen, på grund av bristen på liknande plats, gör att värdering blir svår.

Särskilt skyddsvärda träd

Något värt att diskutera är biologiskt värde och biologiskt kulturarv. Träden ”...är en del av det biologiska kulturarvet, det vill säga de är levande berättelser om människans närvaro” (Fria eller fälla, 2014, s.13). Utöver estetik och höga biologiska värden, kan träd vara uttryck för en tidsperiod, en tradition eller bära en spännande personhistoria.

I Fria eller Fälla (2014) förklaras att träd som är så kallade jätteträd, mycket gamla träd eller grova hålträd anses vara särskilt skyddsvärda. Träden i Carl Strömbergs trädgård kan enligt detta inte anses som jätteträd, då de ej överstiger mer än en meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd. De är heller inte äldre än 140 år, vilket är det som anses som mycket gamla träd i fråga om vissa trädsorter inklusive fruktträd.

Däremot kan flertalet av de äldre, håliga träden ingå i kategorin grova hålträd, som avser levande eller döda träd som är grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstammen.

3. Diskussioner och slutsatser

Av resultatet framgår att Carl Strömberg haft ett stort intresse för äppelsorter och haft kontakt med de för tiden största experterna och samlingar av äpplen. Vi får också reda på att Carl började samla ympkvistar innan 1954 och att hans arbete fortsatte långt in på 80-talet. Av breven att döma verkar Carl ha haft god kontakt med flera stora namn under tiden, bland annat Per Olof Bergendahl som är den främsta källan till de ympar Carl köpte till sin trädgård. Vad som inte gått att få reda på är hur mycket ympmaterial han köpt av sina kontakter och hur mycket som kommit från resor i närområdet och andra länder. Exakt vart han fått ympmaterial ifrån har inte kunnat säkerställas, utöver det som beställts från Balsgård. Det har heller inte gått att svara på om han köpte grundstammar eller om han planterade egna fröstammar. Många träd i trädgården är av svagväxande karaktär, så en tanke är att han hittat en sort som han tyckte fungerade bra att dra upp från frö eller föröka för att använda som grundstam.

Om hans många resor resulterade i att han kom hem med ympkvistar vet vi inte. Eftersom

insamling av ympmaterial under längre resor innebär en svårighet, då de ska hållas fuktiga och friska tills de ska ympas, är en tanke att det mesta materialet kommit från Balsgård men att Carl eventuellt fått material skickat till sig från andra länder. Några bevis på att han haft kontakt med utlandet och fått material skickat till sig från andra länder fanns dock inte bland materialet som fanns att tillgång under denna undersökning.

De sorter som undersökts och presenteras i tabell 1, är enbart ett mycket litet antal sorter eftersom ett mer omfattande antal hade resulterat i ett helt annat arbete. Varför sortantalet avgränsades till just de 10 sorterna var för att de var de första sorter som under detta arbete kunde kartläggas att han beställde. Tabellen visar att han redan då köpt ovanliga sorter, där flera av dem inte finns beskrivna i någon av de kända svenska pomologierna. Detta väcker nya frågor kring vart han läste eller hörde om dessa, vilka fler han hade kontakt med och vart han fick information och inspiration om sorter ifrån.

Eftersom inga vetenskapliga texter om Carl Strömbergs trädgård finns publicerade, har arbetet främst baserats på intervjuer och analys av material tillhandahållet av informanter. Intervjuerna har gett en bild av vem Carl Strömberg var, hur han gick tillväga för att skapa trädgården och hur föreningen idag tar sig an trädgården. Genom att först skaffa en djupare förståelse inom intresset för äppelodling och äppelsorter i Sverige under tiden, har jag haft lättare att analysera och tolka Carls kontakter. Carl kontaktade trädgårdsmästare Roland Nygren på Julita ungefär när Julita blev klonarkiv. Balsgård var då centrum för växtförädling och Alnarps trädgårdar var en stor plantskola. Anton Nilsson var under tiden för deras kontakt mitt i sitt arbete med att inventera och dokumentera lokalsorter som sedan blev pomologin *Våra äppelsorter*. Carl hade kontakt med helt rätt folk för sitt syfte; att samla sorter. Sortmångfalden i handeln började minska innan Carl började samla, vilket gjorde att han var verksam under en tid då sortmångfalden var på nedgång. Fokus låg på härdiga sorter och effektivisering inom äppelodling. Mellan att Carl G Dahl gav ut sin pomologi (1943) och Anton Nilsson gav ut sin (1986), utgavs inga pomologier i Sverige. En tolkning är att sortintresset var större i början och slutet och 1900-talet.

För att få en bredare förståelse och eventuellt täcka de kunskapsluckor som inte gick att fylla i denna undersökning bör fler personer intervjuas och mer material kartläggas. En stor del av arbetet har hängt på möjligheten att få tag i kontakter och deras möjlighet att dela material med mig. Hade material, som brev och anteckningar, funnits att tillgå i arkiv eller andra allmänt tillgängliga platser hade arbetet sett annorlunda ut. I början av arbetet kontaktades tre släktingar till Carl Strömberg utan framgång. Något som gnagt under arbetet gång är huruvida fler brev, listor och eventuella dagböcker kan ha funnits i släktingars ägor och hur dessa kunnat ge en djupare förståelse för trädgården. Mycket sent i processen fick jag höra om en släkting som ärvt material från Carl och gett det till föreningen. Om denne kontakt har mer material än vad som delats med föreningen väcker nyfikenhet. Mer material från Carl hade eventuellt kunnat leda till en djupare förståelse för om han hade kontakt med fler, vart han samlade ympis ifrån förutom Balsgård och hur han gjorde med grundstammar.

Vid besök i trädgården ska nämnas att jag inte räknat, mätt eller på annat sätt inventerat träden. Att jag bedömer flera av dem som möjligt skyddsvärda träd är utifrån en uppskattning om de äldre trädens storlek och hållighet, vid mina besök i trädgården.

Slutligen har platsens värde diskuterats, och anses högt ur ett pomologiskt perspektiv och delvis ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Att värdera en privatträdgård från 50-talet med en ovanligt stor sortmångfald men där många träd är i dåligt skick har visat sig vara svårt. I en

trädgård där alla sorter är bestämda hade sortmångfaldens värde varit enklare att diskutera.

De sorter som identifierats i trädgården samt de som finns på listor och i brevkontakt anses av flertalet pomologiskt kunniga som ovanliga. Många av dessa sorter är inte beskrivna i Sverige och föreningen har uttryckt en svårighet i att sortbestämma av den anledningen. Att träden är i delvis dåligt skick resulterar i dålig frukt vilket försvårar bestämningen ytterligare.

I mångfalden sorter, där många också anses ovanliga, finns ett värde. Hade alla sorter varit bestämda kunde de ställas mot innehåll i andra sortrika miljöer som klonarkiv, eller pomologier. Då hade en mer ingående diskussion om hur unika sorterna är kunnat föras.

Fortfarande råder en del frågetecken kring Carls drivkraft och mål. Han framstår som en samlare av rang och kanske var det just det som var drivkraften, att samla mer sorter och kunskap och att skapa något unikt.

4. Sammanfattning

Detta arbete syftar till att undersöka Carl Strömbergs äppelträdgård. Trädgårdens ligger i Hidingsta, utanför Örebro, och ägs idag av föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård. Föreningen är en andelsägarförening och startades i syfte att köpa trädgården för att bevara den och sortbestämma alla äppelsorter.

Undersökningen baseras på intervjuer, platsbesök, analys av dokument bevarade från Carl Strömberg samt tidningsartiklar som handlar om trädgården. Genom undersökningen framkom att Carl Strömberg flyttade till huset i Hidingsta 1950 och började redan på tidigt 50-tal med att samla och ympa in sorter i sina äppelträd. För att få upplysning om sorter och köpa ympkvistar har han varit i kontakt med Alnarps trädgårdar, Julita, Anton Nilsson och Per Olof Bergendahl på Balsgård. Det är av Bergendahl Carl köpte de flesta ymparna. Carl var inte utbildad inom trädgård utan var tidigare lantbrukare och ansåg att äpplena var en hobby. Han levde ensam och ägnade sig åt äpplen, resor, musik och läste mycket. Av sorterna Carl sökte och ympade in i trädgården anses många ovanliga, då många inte är beskrivna i Sverige. I Carls listor över sorter finns sorter som föreningens medlemmar aldrig hört talas om. I ett brev från Anton Nilsson framgår att han inte känner till så många av de sorter Carl frågat Anton om. Anton och Carl träffades på Antons fruktutställning samt hade telefonkontakt. Carl nämns i Anton Nilsson pomologi då frukten Drakenberg är beskriven efter frukt från Carls trädgård. Av de brev som funnits som material till denna undersökning är det första brevet från 1954, där framgår att Carl redan skaffat minst 10 sorter varav flertalet av dem kan anses ovanliga då de inte beskrivs i någon av våra kända pomologier.

Innan Carl påbörjade sin hobby att samla äppelsorter hade sortmångfalden i handeln minskat och större odlingar med färre sorter rekommenderades. Detta på grund av önskan om hårdiga sorter, effektivisering inom handeln och därav möjligheten att bättre konkurrera med importen.

Det exakta sortantalet i trädgården idag är okänt men föreningen uppskattar det till närmare 200. Cirka en fjärdedel av alla sorter är sortbestämda. Föreningen jobbar med att underhålla trädgården, sortbestämma sorter samt sprida sorterna inom trädgården och hem till medlemmar. I trädgården dör träd och ympar ibland och under föreningen ägande har de planterat in nya träd i trädgården, samt ympat in sorter, då främst av sorter de hittat i Carls anteckningar men också ett fåtal nya sorter.

Trädgårdens värde kan anses högt i vissa aspekter och lägre i andra. Pomologiskt, biologiskt och inom vissa kulturhistoriska aspekter är trädgårdens värde betydelsefullt. Det största värdet ligger i träden och dess berättande om Carl Strömberg och hans hantverk. Sällsyntheten ligger i mångfalden och antalet sorter. Bristen på liknande objekt att jämföra med, försvårar en värdering. En privatägd trädgård med ett ovanligt högt antal sorter och träd i varierande skick, är svårt att sätta ett värde på.

5. Källförteckning

5.1 Tryckta källor

- Dahl, Carl G. (1943). *Pomologi: beskrivningar över de viktigaste i Sverige odlade fruktsorterna. D. 1 Äpplen*. Stockholm: Bonnier
- Eneroth, Olof (1896). *Handbok i svensk pomologi: eller beskrifning öfver ädlare i Sverige på fritt land odlade trädfrukter och fruktträd. D. 2, Äpplen*. Stockholm: Norstedt
- Flinck, Maria (2013). *Historiska trädgårdar: att bevara ett föränderligt kulturarv*. Stockholm: Carlsson i samarbete med Riksantikvarieämbetet
- Flinck, Maria (1994). *Tusen år i trädgården: från sörmländska herrgårdar och bakgårdar*. Stockholm: Tiden
- Götlind, Anna & Kåks, Helena (2014). *Mikrohistoria: en introduktion för uppsatsskrivande studenter*. första upplagan Lund: Studentlitteratur
- Hjalmarsson, Inger (red.) (2019). *Äldre äpplesorter för dagens trädgårdar: nationella genbankens klonarkivsvårdare rekommenderar*. 1:a upplagan Alnarp: SLU
- Hjalmarsson, Inger (red.) (2009). *Här bevaras våra svenska fruktsorter*. 2., [uppdaterad] uppl. Alnarp: Centrum för biologisk mångfald. Tillgänglig på internet: http://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/cbm/dokument/publikationer-cbm/broschyr_klonarkiv09.pdf
- Johansson, Klara (2011). *Kulturhistorisk bedömning av parker och grönområden – en metodutveckling*. (Rapport 2011:4). Stockholm: Kulturmiljöenheten, Stockholms stadsmuseum.
- Lind, Gustaf (1920-1924). *Svensk frukt: färglagda avbildningar jämte beskrivningar över i Sverige odlade frukt- och bärsorter*. Stockholm: Magn. Bergvall
- Morin, Henrik (2023). *Vård och beskärning av träd i äldre fruktträdgårdar*. Mariestad: Hantverkslaboratoriet. Göteborgs universitet. Tillgänglig på internet: <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/79192/Fruktr%c3%a4d%20dubbelsidig%202023.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Nilsson, Anton (1986). *Våra äpplesorter: deras historia, egenskaper och kännetecken*. 1. uppl. Stockholm: Nordiska museet
- Nerikes-Tidningen (1997). *Vårdare sin genbank*. 30 september, s 17-18.
- Näslund, Görel Kristina (2000). *Äppelbok*. Ny, omarb. utg. Sollentuna: Kärnhuset
- Näslund, Görel Kristina (2010). *Svenska äpplen*. Sigtuna: Kärnhuset

Olausson, Inger (2015). *Julita park och trädgård under 1900-talet*. Kunskapsunderlag inför arbete med vårdprogram för Julita park och trädgård.

Olausson, Inger och Bohman, Magnus (2021). Från småskaligt och närodlat till en global handel – Hundra år av tillväxt och omvandling för svensk trädgårdsproduktion. *Historisk tidskrift*, 141 (2). s. 236-259. Tillgänglig på internet:

<https://www.historisktidskrift.se/index.php/june20/article/view/180/139>

Sandberg, Christer (2003). Han skapade en unik äppelträdgård i Hidingsta. *Pomologen*, (3), s. 12-15.

Sandberg Christer (2004). Vad har hänt med Carl Strömbergs trädgård? *Pomologen*, (4). s. 24-26.

Sandberg, Christer (2008). Carl Strömbergs äppelträdgård. *Pomologen*, (1), s. 26-28.

Sandberg, Christer (2019). Äppelblomsnjutningen i Carl Strömbergs trädgård 2019. *Pomologen*, (3), s. 17-19.

Sandberg, Christer (2020). 20 år som pomolog. *Pomologen*, (4), s. 10-15.

Svensson, Håkan (2003). *Äpplen i Sverige: 224 äppelsorter i text och bild*. Stockholm: Prisma

Tahir, Ibrahim (2014). *Fruktodling och efterskördbehandling [Elektronisk resurs]*. Alnarp: Visionmedia Syd. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:slu:epsilon-e-2412>

Vollbrecht, Klaus, Alm, Gustaf & Veltman, Han (2006). *Beskärningsboken*. 2. uppl. Stockholm: Natur och kultur/Fakta etc.

Wiking Leino, Matti (2023). Trädgårdens nyttoväxter. I: Gunnarsson, A., Gustavsson, E., Klintborg Ahlklo, Å., Nolin, C., Olausson, I & Wiking Leino, M (2023). *Svensk trädgårdshistoria 1800- och 1900-tal*. Stockholm: Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien. S. 207-256.

5.2 Elektroniska källor

Landsbygdsnämnden (2021). Över 190 sorter i äppelträdgården. *Landsbygdsnytt*, (2), s 3. <https://www.orebro.se/download/18.3cb15fb5179efdc0bf6c17/1623403100097/Landsbygdsnytt%20nr%20%202021.pdf> [2024-03-06]

Mebus, Fabian (red.) (2014). *Fria eller fälla [Elektronisk resurs] en vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet. Tillgänglig på internet: <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/7812>

Sveriges Lantbruksuniversitet (2024). *Lokala klonarkiv för frukt*. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/nationellagenbanken/om-nationella->

[genbanken/klonarkiv-for-frukt/](#) [2024-03-06]

Sveriges Lantbruksuniversitet (2022). *Balsgårds historia*.

<https://www.slu.se/institutioner/vaxtforadling/Forskning/vaxtforadling-hortikultur/balsgards-historia/> [2024-03-06]

5.3 Figur och tabellförteckning

Omslagsbild: Bild som visar blommande äppelträd i Carl Strömbergs trädgård. Bild från Christer Sandberg (u.å).

Figur 1: Karta som visar stora delar av mellersta och södra Sverige, med röd markering för Carl Strömbergs äppelträdgård. Google Maps.

Figur 2: Satellitbild över Carl Strömbergs trädgård och närliggande tomter. Ungefärlig tomtgräns markerad med blå streck tillagda av Agnes Svensson. Google Maps.

Figur 3: Stycke av inskannat brev från Per-Olof Bergendahl, Balsgård, till Carl Strömberg 1975. Brev tillhandahållet av Christer Sandberg i föreningen Carl Strömbergs äppelträdgård.

Figur 4: Tidslinje över händelser kopplade till Carl Strömbergs trädgård. 1949-2024. Av Agnes Svensson.

Tabell 1: Tabell över 10 sorters förekommande i våra vanligaste pomologier. Av Agnes Svensson.

6. Bilagor

Bilaga 1

sida 1:

Hidingsta den 28 Juni 1954

Till Alnarps Trädgårdar, Åkarp

Om jag på detta sätt kan få några upplysningar om en del äpplesorter som jag inte känner till så är jag mycket tacksam. Stryk under deras respektive egenskaper. Ifråga om odlingsvärdet är det endast fråga om husbehovsodling, jag har det som en hobby att odla äpplen. Här är bra läge och kan nog räknas till Zon II.

Om det finns några andra sorter, gamla eller nya av vilka förädlingskvistar kan erhållas, som Ni tycker äro intressanta och odlingsvärda så är jag tacksam för att få några tips. Jag har köpt ympkvistar förut av Ananasrenett, Cornich Gilliflower, Cortland, Grenadier, Kesäter, Landsbergs renett, Minister von Hammerstein, Peasgood, Kinekulle kantäpple och Rupert. Till sist en fråga. Finnes det någon äpplesort som heter Kejsar Vilhelm.

Högaktningsfullt
Carl Strömberg
Hidingsta

Sida 2:

Allington,	sommar, senhöst, <u>vinter</u> , hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Casselrenett ,	sommar, senhöst, <u>vinter</u> , hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Freiherr von Berlepsch ,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, hushålls, <u>bords</u> ,* <u>odlingsvärd</u>
Grahams Jubilee,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Kansas Queen,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Kings Acre Pippin,	sommar, senhöst, <u>vinter</u> , hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Liveland Raspberry,	<u>sommar</u> , senhöst, vinter, hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Lundbergs vinteräpple (ev Sundbergs halv beg.bokstav borta)	<u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Schöner von Nordhausen,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Schöner aus Kent,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Sibbesens äpple,	sommar, senhöst, vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Sir Tornicrof,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
St Cecilia,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Starks King David,	sommar, senhöst, <u>vinter</u> , hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Svanetorp,	<u>sommar</u> , senhöst, vinter, hushålls, <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Sönderskov,	<u>sommar</u> , <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, <u>odlingsvärd</u>
Tyskt Kantäpple,	sommar, senhöst, <u>vinter</u> , <u>hushålls</u> , <u>bords</u> , <u>odlingsvärd</u>
Vit flammig kardinal,	<u>sommar</u> , senhöst, vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Västerljungsäpple,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd
Äpple från Myllenberg,	sommar, <u>senhöst</u> , vinter, <u>hushålls</u> , bords, odlingsvärd

Begynnelsebokstäverna i vänstra kanten med bara till hälften, har fått bedriva vad jag hoppas är avancerad gissning.

* dessert ditskrivet ovanför förmodligen av den som gjort understrykningarna.

Bilaga 2

Hidingsta den 15 nov. 1954

Till

(Stämplat 15 nov 1954 ngn glömt ändra ?)

Alnarps Trädgårdar, Åkarp

Då jag senare i vinter ämnar köpa en del ympkvistar från Eder, tänkte jag att på detta sätt få en del upplysningar om nedanstående sorter som jag ej känner till. Om Ni godhetsfullt ville stryka ett streck under varje sorts respektive egenskaper samt skicka tillbaka det så är jag mycket tacksam. Jag betalar gärna vad det kostar, sänd räkning. (Odlingsvärd = Odlingsvärd vid Alnarp)

Högaktningsfullt

C Strömberg

Hidingsta

Alfriston,	sommar,	höst,	<u>vinteräpple</u> ,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Beauty of Bedford,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Bedford Pipping,	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Brita Horn,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Coulon renett,	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	bords,	<u>hushålls</u> ,	<u>odlingsvärd</u>
DubINETTE, (?)	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd*
Encore,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Elise Rotke,	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Feltham Beauty,	<u>sommar</u> ,	höst,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Flickäpple,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Folwell,	<u>sommar</u> ,	<u>höst</u> ,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	<u>odlingsvärd</u>
Gotthard,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Glorie de Holland,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	<u>odlingsvärd</u>
ReINETTE de Thorn ,	sommar,	höst,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd

Ny sida:

?ners King,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
?dge,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Ökna vita vintergylling,			vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd

Hanaskog,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Hedenlunda,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Håkansbols parmän,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Knällås juläpple,	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Kinekulle kantäpple,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Kingstone black,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd*
Langley pipping,	<u>sommar</u> ,	höst,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Maidenblusch,	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Melon kalvill,	sommar,	<u>höst</u> <,	vinter,	<u>bords</u> <,	hushålls,	odlingsvärd
Maidstone,	sommar,	<u>höst</u> <,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Milton,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords<,	hushålls,	odlingsvärd
Newfane,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Revalsk renett,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Roseberg,	<u>sommar</u> ,	höst,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Ryttmästareäpple,	<u>sommar</u> ,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Risen von Leseovatz?	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Rodovitka,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Riddareäpple,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Råbelöv,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd
Rött Margaretaäpple,	<u>sommar</u> ,	höst,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
St Everard,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Skövde renett,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd
Slotö,	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	bords,	<u>hushålls</u> ,	odlingsvärd

Stenberg från Vollsjö,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Sweet Alford,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd*
Thomas Rivers,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Tikobaeble ?,	sommar,	höst,	vinter,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Torstein	sommar,	höst,	<u>vinter</u> ,	bords,	hushålls,	odlingsvärd
Ugglemer kalvill,	sommar,	<u>höst</u> ,	vinter,	<u>bords</u> ,	hushålls,	odlingsvärd

*otydlig tillskriven kommentar möjligen must. Kommentaren står mellan raderna, har tytt den som hörande till sorten under. < = bock

Väldigt otydlig kopia beträffande understrykningarna, så dom kan vara missuppfattade eller ej upptäckta.

Bilaga 3

Slidingsta Örebro den 2 Jan. 1925

Till
Balsgårds värfvärdling

Till härmed ännu en gång beställa ympväxter från Eder, 2 kvistar
av varje sort, av dem som det finns än få av. Jag börjar nu bli gammal
men man vet ju aldrig, jag kanske kan få se äpplen på dem.

~~Adersleben~~, ~~Katvill~~, ~~Alnars underskötling~~, ~~Blenheim Orange~~,
~~Isak Davis~~, ~~Cabille d'Oullins~~, ~~Cherry Tree~~, ~~Cheddars Cross~~, ~~Genève~~,
~~Guldäpple~~, ~~St. gult~~, ~~Gult kärleäpple~~, ~~Föjle~~, ~~Fulfred~~, ~~Kälv~~,
~~Lactins Epicure~~, ~~Lactins Advance~~, ~~Lactins Early Crimson~~, ~~Laura~~,
~~Medina~~, ~~Mingon~~, ~~Ottawa~~, ~~Patriota~~, ~~Pease Garden~~, ~~Rött kärleäpple~~,
~~Rhode Island Greening~~, ~~Robijn~~, ~~Rubens~~, ~~Rescue~~, ~~Wörlein~~, ~~Vitgylting~~
samt eventuellt några andra nyare sorter som inte finns i min förteckning
som är nästan 20 år gammal.

Beacon + Melrod
v v

Nyare sorter som jag har fått från Eder förut är, Apelsinæ, Bacheluce,
Oroma, Sylvia, Alice, Katja, Choske, Erwin Bauer, Spencer, Lambert,
Vittgylting, Jan Steen, Early blaze och La bergau, vilka jag således inte
berör i min förteckning.

Carl Strömberg
Slidingsta
Örebro

Antord den
25/2-25

|| S: 8 28st ||

Bilaga 4

Uppsala den 2 maj 1985

Carl Strömberg
Hidingsta 204
705 90 Örebro

Tack för tidigare sammanträffanden vid Julita, telefonsamtal och Drakenbergsäpplen. Från Ingvald Fernqvist, Alnarp har jag fått en förteckning å de gamla äpplesorter, som Du gärna vill ha ympkvistar utav. Han har översänt den till mig, om jag eventuellt skulle ha eller känna till någon som äger kännedom om dessa sorter.

Tyvärr så känner jag inte till så många av dessa eller var man kan få tag i ympkvistar. Ex vis Langtons makalösa har jag själv försökt få tag i någon, som äger ett träd av dessa men inte lyckats hittills. De enda jag kan lämna några uppgifter om är följande:

Av Tegners äpple finns träd av i Bergianska trädgårdens klonarkiv. Professor Måns Ryberg, nu pensionerad, är den som tidigare haft hand om detta, men han kan säkert lämna närmare uppgifter. Hans adress är: Bergianska trädgården, Box 500 17, 104 05 Stockholm.

Villnäs ananas äpple lär finnas vid Dalby ö. Var denna plats ligger vet jag inte. Uppgiften har jag fått av Pastor Mats Jonsson, Tegnergetan 21, 752 26 Uppsala. Han kan säkerligen lämna besked om ägaren till detta träd. Om jag lyckas få ytterligare uppgifter meddelar jag Dig. Med hjärtliga hälsningar !

Anton Nilsson
Anton Nilsson

Adress: Norra Parkvägen 16, 752 45 Uppsala
Telefon: 018 - 305408

Bilaga 5

Skrivet på gammalt kuvert från 2.6.80.

Annaträdet = Sparreholm, Rosenholm, Irländskt persikoäpple

Katjaträdet = Sparreholm, Williams Favorit, Baronäpple, Streifling

Arreskovträdet = Prima, Pate

Orioleträdet = Arthur Turner

Mölnbackträdet = Kamitschka, Dolgue, Arthur Turner

Ribstonträdet = Rossvik 2 st, Peasgood Nonesuch, Ontario Baronäpple

SigneTillischträdet = Ceres

Aromaträdet = Tranekjer

Transparent Bl = Sparreholm

Loboträdet = Kansas Queen

Cox Pomona = Ivöäpple, Landsberg, Duchess of Bedford

Stenbock = Streifling, Williams favorit, Earley Red Bird, Duchess of Bedford, AnokaTree, Kansas Queen

Sävstaholm = Irländsk Persikoäpple, Rosenholm, Pate, Early Red Bird

Torsebro II = Pate

Golden Nobleträdet Kamitschka, Dolgue, Starks Jongrimes, Anoka Tree, Macoun, Hume, Ontario, Kansas Queen, Ceres, Charlamovsky, Bretagnes renett, Arthur Turner, Kinekulle kant, Anneröäpple, Williams favorit, Alexander Backer, Antonovka
Kelleris = Hume

Bachatnoe = Dolgue, Anneroäpple

Ejbyträdet = Anneroäpple

Princessträdet = Delicious, Ontario, Hume, Anoka tree

Thomas Rivers = Kinekulle kantäpple, Early Red Bird 2st, Puritan, Macoun

Thorsebro = Solbacken

I trädet vid köksfönstret Överst mot öster Alexander Backer, Hume / mot väster Delicious Ontario / I mellangrenen från söderAntonovka Kamitschka, Macoun, Kansas Queen / I den lägsta grenen = högst =Anoka tree, mot söder Ökna vita vinterylling, mot norr Sparreholm, mot väster Kinekulle kantäpple

I Ingrid Marie = Bretagne renett, Starks Jongrimes,Prima

I det lilla trädet = Prima, Baron, Boiken

I Cox Pomona= Ivöäpple, Knuthenborg, Landsberger

I Husmoder Kinekulle kant, Fenton, Urshults kungsäpple, Thorberg, Höstparmän, Hampus, Early Red Bird, Puritan, Irish pers., Starks Jongrimes, Strifling, Soldalen, Alexander Backer, Williams Favorit, Kansas Queen, Macoun, Ökna vita vinterylling, Ontario, Delicious, Duchess of Bedford, Hume, Anoka tree, Charlamowsky.

Bilaga 6

Äpple fr Östanå 1	Roanoke 2	200	Delicious Dubble Red 1
Villnäs ananas 4	Sönderskov 1	Laxtons Noble 1	Haralson 1
Pernilla 2	Haugeaeble 2	Hängäpple fr Arvika 1	Tyrrestrup 3
Tersmeden 1	Yvette 1	Discovery 1	Saninka 1
Södermanlands kalvill 2	Gladstone 2	Tokoku 2	Vrams Gunnarstorp 1
Hörningsholm 1	Solbacken 2	Golden Melon 2	270
Grönsö 2	Villands Glas 1	Magnolia Gold 1	Purplella 2
Menigasker 2	Alma 1	Carola 1	Jan Steen 1
Råby rubin 2	118 st	Silva 1	Pigeon S:t Louis 1
Strimmig vinterkalvill 2	Jan Steen 1	Södermanlands Kalvill 1	Vrams Gunnarstorp 2
Stäringe 2	Vrams Gunnarstorp 1	Falkberget 1	Rogers McIntosh 1
Druväpple 2	Golden Melon 2	Mäntykivi 1	Delicious Dubble Red 1
Tersmeden 2	Magnolia Gold 2	Kent 1	Särsö 1
Gimmersta 2	McIntosh 1	Hängäpple fr Arvika	Stäringe 1
Sickelsjö vinäpple 1	Delicious Dubble Red 1	Röd kalvill 2	Ames 1
Vickstrands favorit 3	Rossove 2	Dukat 1	Villands Glas 1
Fiholm 2	Serinka 2	Silva 1	281
Grönsö 3	Laxtons superb 1	Jupiter 1	Vittsjöäpple 2
Särsö 2	Laxtons Nobel 1	Kent 2	Dalmans röda
Goodland 2	Hermes King 1	Linna 1	Sickelsjö vinäpple 1
Gavin 2	Tyrrestrup 1	Liberty 1	Sköldinge 2
Regent 3	Tower of Glamis 1	Strimmig vinterkalvill 1	Grönsö 1
Beauty of Bath 1	Brunnsäpple 1	Råby rubin 1	Särsö 1
Guldparmän 1	Rött Margareta 1	Vickstrands favorit 1	Äpple från Ripa 1
Orleansrenett 1	Hängäpple fr Arvika 1	Druväpple 1	Huberts renett(?) 1
Silva 1	Sköldinge 2	Alma 1	Skövde renett 1
Rött Smultronäpple 2	Vallda 2	Gala 1	Landsbergs renett 1
Kabbarp 2	Tranekjer 4	230	Kelleris 1
Klaräpple 3	Södermanlands kalvill 1	(Ny sida)	Mölnbacka 1
Rött Margareta 1	Gimmersta 1	Stig Johanssons tomt	Äpple från Östanå 2
Cox Orange 1	Purplella 1	I det minsta trädet,	Gimmersta 1
James Grive 2	Pillnits 2	Villnäs ananas	Stäringe 1
Neumann 1	Pigeon S:t Louis 3	Sickelsjö vinäpple	Druväpple
Dukat 1	Storäpple fr Hyltebacka 4	I det största trädet,	300
Florence 3	Lawfame 1	Äpple från Östanå	Guldparmän 1
Grönsö 1	Viking 2	Sköldingeäpple	Orleans renett 1
Falkberget 2	Rött Margareta 2	-----	Villands Glas 1
Tower of Glamais 1	Sönderskov 1		Vrams Gunnarstorp 1
Risäter 2	Cox Orange 2		Druväpple 1
Sättinge 2	Orleans Renett 1		Lord Lambourne 1
Gala 1	Yvette 1		Annas Hultaäpple 1
Sönderskov 1	Jonathan 1	Druväpple 2	307
Saninka 1	Riesenboiken 3	Laxtons Superb 1	Goodland 1
Corona 2	Tohoku 1	Purplella 1	Tillnits 1
Purplella 1	Lord Lambourne 1	Mäntykivi 1	
Liberty 1	Liberty 1	Linna 2	
Carola 1	Zigeunerin 2	Lord Lambourne 1	
Severnnyanka 1	Röd Kalvill 1	Pillnits 1	
Caravel 1	Plattparmän 1	Beauty of Bath 1	
Jonathan 1	Frostprof 1	Jan Steen 1	
Röd Vallda 1	Rossvik 2	Goodland 1	
Alma 1	Guldparmän 1	Rossove 1	
Solbacken 2	182 st	Menigasker 2	
Storäpple fr Hyltebacka 1	Vibyäpple 1	Serinka 1	
Discovery 1	Ames 2	Plattparmän 2	
Medina 1	Fenton 2	Gladstone 1	
Roanoke 1	Haralson 2	Saninka 1	
Jupiter 1	Röd Vallda 1	Sättinge 1	
Sköldinge 1	JamesGrieve fr Neumann 1	Röd kalvill 1	
Vibyäpple 2	Hermes King 2	Roanoke 1	
Röd Vallda 2	Kent 1	Severnnyanka 1	
Valda 1	Frostprof 1	Laxton Noble 1	
Hampus 4	Tower of Glamis 2	Corona 2	
Sönderskov 1	Dukat 1	Carola 2	
Linna 2	Yvette 1	Lawfam 2	
Mäntykivi 2	Medina 1	Caravel 2	

Bilaga 7

Kulturhistorisk värdering och urval ANALYS

